

داکتريار محمد

سرشت دریاچه ارال و تالاب های هامون ، هلمند از یخچالهای کوه بابا و هندوکش مرکزی

دریاچه ارال که دومین دریاچه بزرگ آسیا به حساب می آید، منبع از جریان آب آن از دریای آمو و سیر دریا است که از بکستان برای کشت پخته خود تقریباً 21 کیلومتر مکعب آب را سالانه از دریای آمو جدا می کند.
ترکمنستان به وسیله کانال قره قوم 25 کیلو متر مکعب آب را برای آبیاری کشت پخته نیز از

دریا آمو جدا ساخته است.

دلیل خشکی دریا چه ارال شتتشی و بهسازی زمین های نمکی از بکستان و ترکمنستان برای کشت پخته و بخار تفند نمک آلود آن در منطقه باعث سریع آب شوی یخچالهای سلسله کوه های هندوکش شمالی و شمال غربی رشته کوهها بابا شده است که در نتیجه سبب طغیان آب در یای آمو و هلمند در فصل گرمه سال دریک مدت موقت هر ساله می شود . این عمل دولت ازبکستان و ترکمنستان ضررکلانی را به محیط زیست منطقه رسانیده است که شهود آن خشکی دریاچه ارال و تالاب هامون صابر و هاهون پوزک که در استانه خشک شدن کامل قرار دارند.

زمین پخته کاری ترکمنستان

زمین پخته کاری ازبکستان

همین اکنون دریاچه ارال و تالاب های هامون هلمند تنها 10 تا 15 درصد از حجم اولیه آب خود را داراستند. دلیل خشکی این دو مهد جای گاه دگر گونی زیستی , غفلت در حفظ یخچالهای سلسله هندوکش از طرف کارشناسان زیست محیطی منطقه است که نتوانسته اند مانع تداوم خشکی این جهیل ها شوند.

جهیل ها جوهرات اکوسیستم منابع طبیعی ارزشمند مناطق که باوجود منظره دلکش جهیل ها آنها با خود راهایی , تنهایی را خوش دارند. این جهیل ها که مهد جای گاه دگر گونی زیستی یاد می شود که با فراهم ساختن آب و قابلیت زاد آوری رول مهم در دوام زیست گونه های بی شمار گیا هان و جانوران و بخصوص حیوانات وحشی ایفا می کنند. این جهیل ها روزانه یک مقدار زیاد حرارت هوا را جذب کرده و در اثنای شب آن را دوباره آزاد می کند و بدین صورت از شدت گرمی روز و سردی شب تا حدود کاسته و امکانات زندگی را برای نباتات و حیوانات در محیط اطراف خود مساعد می سازد.

جهیل ها نقش موثر در جلوگیری از گسترش کویر های صفات شمال غرب کشور ما و همچنین در تغذیه آب های زیر زمینی منطقه نقش موثری را ایفا می کند. علاوه بر این در بهبود و بهسازی وضعیت اقلیم مناطق مرکزی کشور و هم در جلوگیری از فرسایش خاک و کنترل سیلاب منطقه و بخار آب این جیل ها در سرسبزی منطقه نقش اساسی دارد.

طبق اطلاعات رسمی در ظرف 40 سال اخیر حدود 50 درصد میدان یخچالهای طبیعی رشته کوه بابا و هندوکش مرکزی کاهش یافته است. همچنان ما شاهد کم شدن دریای هلمند و خشک شدن تالاب های هامون صابر و هامون بوزک در نتیجه استیم. دریای هلمند که بعد از آمو دریا دومین و بزرگترین دریای افغانستان است که سرچشمه رود هلمند از یخچالها غربی رشته کوه بابا که هم

سرچشمه یک بخش از آمو دریا نیز از یخچال شمالی رشته کوه بابا می باشد، مانند دریای بامیان، سیغان، دریای سرخاب و با آمدن دریای خنجان و دریای اندراب که سرانجام سومین دریای پرآب افغانستان را بنام دریای بغلان تشکیل داده و به آمو دریا می ریزد. تالاب های هامون هلمند و دریاچه ارال سرشت مشترک آنها و نزدیک بودن رفتار زیست محیط آنها در حفظ و ماندگاری یخچالهای هندوکش و یخچالها رشته کوه بابا است.

تالاب هامون هلمند

حالت ذوب یخچال رشته کوه بابا

دریاچه ارال

نظربه اهمیت هیدرولوژیکی یخچال های طبیعی کوه سلسله کوه هندوکش ورشته کوه بابا پر فیض در تنظیم جریان پایه رودخانه های بامیان، پنج، کوکچه، قندز، بلخاب، قیصار، مرغاب، هریرود، هلمند، کابل، پنجشیر، الیشنگ و النگار و کنر نقش حیاتی دارد.

افغانستان به عنوان بام منطقه نقش بسیار مهمی در تامین آب کشورهای همسایه دارد و بعضی کشور های همسایه حیات مردم شان به شدت وابسته به آب دریا های افغانستان است و همین کشور های همسایه هستند که بیشتر سود را از دریا های افغانستان می برند. اما دولت های که بشتر سود را از آب دریای افغانستان می برند. هیچ گاه ادارات حفاظت محیط زیست این کشور های همسایه که حیات مردم شان وابسته به آب دریا های افغانستان است در جهت حفظ یخچال ها منابی آب دریای آمو، هلمند، هریرود، مرغاب، کنر و کابل توجه نداشته اند.

دریای آمو

دریای قندوز که یکی از بزرگ ترین دریای شمال افغانستان است و سرچشمه آن از یخچال شمال شرق کوبابا که جربان دریای بامیان از سرچشمه آن است و بایکجا شدن آب دو آب میخ زرین که از شمال کوه تاله برفک و آب گشی اسلم و آب یخچال هنگران کوتل سالنک که بنام آب خنجان و آب یخچال کوتل خاواک بنام دریای اندر آب در دوشی و آب نهرین که از کوه شاشان سرچشمه آن است در دهه چهارشنبه در گرداب بغلان می ریزد و آب دریای علی آباد که از کوه های برکه سر منشأ آن است و در منطقه علی آباد به دریای قندوز وصل می شود و سر انجام دریای قندوز در منطقه قلعه زال به دریای آمو می پیوندد.

دریای بغلان

داکتر یارمحمد متخصص حفاظت محیط زیست